

ΑΠΟ ΤΙΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΕΣ ΔΟΞΕΣ

Ο ΘΡΙΑΜΒΟΣ ΤΟΥ ΦΛΑΝΤΑΝΕΛΑ

Ο Μωάμεθ φοβερίζει την Πόλη. — Τό τρομερό κανόνι του 'Ορβάν. — Πώς μάς περιγράφει ο Λαμαρτίνος έναν Τουρκικό Πύργο. — Ο Παλιολόγος στα τείχη. — Η τραγωδία του Κερατίου Κέλλευ. « Τι γίνεται κάτω, αδελφέ χριστιανέ; » ρωτάει μία τυφλή γριά. Και ο Κωνσταντίνος άπαντά. — Ο Αυτοκράτορας και ο Φλαντανελάς άγκαλιασμένοι.

Οι Τούρκοι που είχαν ξεκινήσει από τα άγρια βράη της 'Ασίας, επέφρασαν τέλος και στην Ευρωπαϊκή άκρη και έζησαν πρωτεύουσά τους την 'Αδριανούπολη. Άλλά τό πλοίοσ Βυζάντιο ήταν πάντοτε ό κρόφος τους πόθος. Όταν ανέβη στο Σουλτανικό θρόνο ό Μωάμεθ, νέος άκούη μόλις 26 ετών, φιλόδοξος και όσηητικός, άφορη ζητούσε να κηρύξη τον πόλεμο εναντίον του Κωνσταντινού του Παλιολόγου και να βυθίση στην πρωτεύουσά του. Και όταν έφραζε την προφάση αυτή, καθήρτισε όλόκληρο σχέδιο καθυποτάξεως της Πόλης. Στ' ανατολικά του Βόσπορου, όπου ό πορθμός είνε στενωπέρος, ύφρονονταν ένα φρούριο Τουρκικό. Ο Μωάμεθ, για ν' άσφαλίση τη διάβησι του στρατού του, και να παρεμποδίση κάθε ένίσχυσι, άπεράσισε άπάντη του φρουρίου τούτου να σφραγίσ νέν φρούριό, τό ισχυρό. Όσοι διαπλέουν τό Βόσπορο, βλέπουν άκούη και σήμερα τους δύο πύργους που έφραναν ή άρχή του πολέμου.

Όταν ό Μωάμεθ άρχισε να χιτίη τό φρούριό, ό Κωνσταντίνος άνησώχησε και έστειλε ποσούς να ρωτήσουν τί σημαίνει τούτο. Ο Μωάμεθ τους έδιώξε θυμωμένος και έπήγε ό ίδιος να έπιστατήση τις έργασίες. Τότε ένας Ογγύος, χιτής κανονιών, όνομαζόμενος 'Ορβάν, έπήγε από την έπιθεσία του Αυτοκράτορος στο Σουλτάνο. Ο Μωάμεθ τον έρώτησε άν ιμπορή να χιτή κανόνι τέτοιας βολής, που νά δύναται να τινάξη τά τείχη της Κωνσταντινούπολεως. « Άνάμια, άπάντησε ό 'Ορβάν, να φτιάσω κανόνια που νά κάνουνε σζόνη όχι μόνο τά τείχη της Κωνσταντινούπολεως άλλά και αυτά της Βαβυλώνας! » Ο 'Ορβάν πολύ γρήγορα έφρασε τεράστιο τηλεβόλο για τον πύργο του νέου φρουρίου ή δοκιμή έφινε εις βάρος ενός Βενετσιάνικου καραβιού, τό όποιον έβουιάζε, Ο πλοίαρχος και οι τριάντα ναύτες έσώθησαν, άλλά σπληνθέντες εστάλησαν άνωσσοδόμενοι στο Σουλτάνο, ό όποιος διάταξε ν' άποκεφαλισθούν, τά σώματά τους νά μείνουν άταφα και τον 'Ορβάν να χιτή κανόνι διπλάσιο από τό προηγούμενο. Τούτο έφραγε λιθαρόντες σφαίρες βάρους δώδεκα χανταριών. Μόλις έκατό βώδια μπουρούσαν να τό μεταφέρουν. Για τις μανούβρες του έφραζόντο έφταζοσσι άντρες. Άφού έξήδησε τό έφραζήσαν στην πόρτα του Στραγιού του και τό γέμισαν με πολόν ζόλο. Την άλλη μέρα οι πυροβοληταί βάλανε φωτιά στο κανόνι. Ο καπνός της μπουρούτης σζέλασε όλη την 'Αδριανούπολη, ό κρότος άκούστηκε σε άπόστασι πολλών λευγών, ή σφαίρα πήγε μακριά ένα μίλλι και μπιχθήκε στη γή σε βάθος μάς όργυιάς. Ήταν τεράστιο πολεμικό όπλο για την έποχή εκείνη. Και ό άπληστος Μωάμεθ έκηρύξε τον πόλεμο εναντίον του Παλιολόγου. Ο Φεβρουάριος του 1453 ήταν άρχή δεινών για τους Κωνσταντινουπολίτες. Ο Μωάμεθ άπέκλεισε τό Βυζάντιο από κάθε βοήθεια, έτοιμασε τό πυροβολικό του και έστησε τό μεγάλο κανόνι έπάνω στο φρούριό. Με 400,000 στρατό έφρασε την Πόλη από στεριά, με 170 πλοία από τη θάλασσα. Έπειτα με μία βολή του πυροβολού άνήγγειλε την έπίθεσι. Άλλά ό Θεός των Χριστιανών έδειξε τό πρώτο θαύμα του. Την άλλη μέρα, τό κανόνι σζάζει σε χιλια κομμάτια και σζοτάνει μαζί με πολλούς άλλους και τον κατασχεμαστή του, τον 'Ορβάν! Ο Παλιολόγος είχε στρατηγικό την Πόλη του Ρομανού με 3,000 μαχητάς. Σε διάφορες θέσεις, με πολλή έπιδεξιότητα, έτοιμήσανε στρατιωτικά σώματα. Ο άγωνάς ήταν άνισος και χροιάζονταν έφτατη ζωηροφραχιά για ν' άντισταθούν δύο όλόκληρες μέρες. Ο Παλιολόγος εφραζάθη όσο του ήταν δυνατό για τις πολεμικές έτοιμασίες. Όσα μέρη των τειχών κατατρεφονόντουσαν, έφροντίζε να τό διαφράνονταν άμέσως, οι πύργοι εφλαθίζονταν, βέλη και μηχανήματα έφρονηθεύθη και εκλίνασε τον Κερατίον ζόλο με μία χοντρή βαρύτατη άλυσσίδα.

Προχώρησε και χωρίς να τό ξέρη, βρέθηκε κοντά στον Αυτοκράτορα που της έκανε τόπο, χωρίς να ξεκαλώση τά μάτια του από τη θάλασσα.

Σιωπή νεκρική. Φαρέις, πώς κι ό Άητός, ό ψηλότερος της 'Ασίας λóφος, πήλωσε άκούη πιο πολύ, για να ιδή την άλλόκοτη ναυμαχία ενός όλάζερου στόλου με τέσσερα καράβια.

Τό Βασιλικό καράβι, με την χιτώνη σημαία που στόλιζε ό μαύρος δικέφαλος άετός, πρώτο — πρώτο θέλει να προχωρήση, να περάση τη χοντρή άλυσσίδα και να φέρη τροφές στην πεινασμένη Πόλη...

Ο άνεμος έφρασε. Φύλλο δέν ζουνιέται. Και τό καράβι σά μαρμαρωμένα και καθρεφτίζονται στην ήσυχ θάλασσα. Όρα για καθρέφτισμα!...

Άζανα όμως ό ναύαρχος του 'Οθωμανικού Στόλου, ό Σουλταϊν Πασάς, όρμαίει με όλα του τά πλοία και τογυρνάει τά τέσσερα καράβια. Βάζει τό έμβολο και σφραγίση τά καράβια στην ναυαρχίδα του.

Ο κίνδυνος είν' έκει τογύρω. Ο περήφανος Σουλτάνος έζαχε πως βρίζεται στη στεριά και άνυπόμονος για τη νίκη, κεντάει τό όλόγο του και προχωρεί μέσα στα ριχά νερά, να τρέξη ό ίδιος να βουιάξη τά καράβια με τη Χριστιανική σημαία.

Με βρονταή φωνή δίνει διαταγές — ζεωνούος! Τελείωσε! Θα γυθούνη τά παλληγάρια. Δειμένα τά καράβια χροπόδαρα, έφρασε να ξεφράσουν πως είνε τραγικά θαλασσινά και να χιτή στεριανός πόλεμος...

Ήλθε στα τείχη ό λαός, με μιάν άνάσα, με μιάν ευχή, με μιάν έλπίδα, άκούουθη με λαχτάρα και προσέζηται: «Υπερωγία Θεοτόκε, σόσον ημάς...»

Προσεζηται και ό Κωνσταντίνος και δίνει διαταγές — άστροπελέγια. Έφραει ό Αυτοκράτορας τά παλληγάρια του.

Και ή τυφλή γριά προσέζηται και κείνη για ζλάει. Δέν έφραε πως βρίζεται πλάι στον Αυτοκράτορα. Μά από ζάτη μισόλογα, παραζολουθη και κείνη τό θαλασσινό δράμα και παρηγορηθεί πως βλέπει...

***

Οι Τούρκοι έφρασαν φωτιά και άρχινήσαν να καίγεται τό Βασιλικό καράβι.

Και άλλοι τούρκοι πετιόνται σε δαιμονες μέσα στα καράβια. Τότε ό κυβερνήτης ό Φλαντανελάς σπλημβάνει στη στιγμή τό σχέδιο του και τό βάνει άμέσως σε πράξι. Χωρίζει σε δύο μέρη τό ναυτικό του. Οι μισοί στα κατώγια και τις άντένες, να χιόνουν νερό και να σβήσουν τη φωτιά κι άμέσως ύστερα να χιόνουν ύψη φωτιά και να καίνε τά

έξθρα καράβια.

Και οι άλλοι μισοί να πολεμούν στήθος με στήθος, σφραχόνοντας τους Τούρκους που ήθελαν να πηδήσουν μέσα. Άγριά ή μάχη. Ή βροχή και ό άλαλαγμός άνεβαίνει στα οφθαλμα και ή φλόγες και τό αίμα κοκκινίζουν τά νερά. Μεγάλη ή σφαγή. Έκατοντάδες χάνει άνώφελα ό Σουλταϊν Πασάς. Και ό Μωάμεθ που βλέπει την καταστροφή από τον Πύργο ψηλά, άφραζει και δείχνει τό χροσά του ροδάλο, άγριέμένος και ό κάθε ναυτης του χινεται στο θάνατο, γιατί έφραει ζαλά πως άν φανή δειλός, τον περιμένει κατόπιν θάνατος πολυβασανισμένος.

Κι άπάνω άπλώνεται ένας ούρανος καταγάλανος, άνοιξιάτικος. Και κάτω ή θάλασσα άκινητατος καθρεφτης, που κάθε στιγμή σπαίει, άνοιγει και καταπίνει με λαίμαργια κομμάτια άνθρωπινά...

***

Στά τείχη της Πόλης ή νεκρική σιωπή ζόβεται με μάς. Κι ένας θορυβητικός άλαλαγμός τογυρνάει τον άέρα.

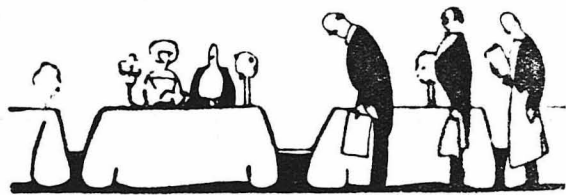
Της γριάς τά στήθεια τά ξεσκίζει ένας λυγμός. Δέ μπορεί να ξεβουλώνη τί γίνεται τογύρω της και τούτο της φέρνει λύπη και άπελάση. Τραβή τό πλατύ μανητι του πλαινού της και με λαχτάρα τον έρωτά :

- Άδελφέ μου, για την αγάτη του Χριστού, πές μου' τί γίνεται κεί κάτω; Δέν έχω μάτια να ιδώ.
- Τι γίνεται; Ο Στανός, μάννα, έκανε τό θαύμα του!
- Είνε ό... Φλαντανελάς;
- Ο Φλαντανελάς. Πέρασε την άλυσσίδα!
- Δοξασμένο τόνουμά του!... Και σύ, παιδάκι μου, έσυ πούς είσαι;
- Είμαι ό Κωνσταντίνος ό Παλιολόγος.
- Ο Αυτοκράτορας!

Ή τυφλή γριά κλονίστηκε. Ο Κωνσταντίνος την έστήριξε. Άκούστηκαν ψαλμοί. Ο πρωτοψάλτης της Αγία Σοφίας με τό

Τό Πάσχα του 1453 έπληξε πένθιμο, γεματο δάκρυα και στενωγμούς για τους πολιορκουμένους Χριστιανούς. Οι παπάδες, ύφρασαν τό «Χριστός Άνάστη» κλιόντες. Και ύστερ' από λίγες μέρες στις 20 'Απριλίον συνέβη τό δραματικώτατο έπεισόδιο που θα διηγηθώμε :

Στά τείχη έφρασαν τις αγίες εικόνας και μία γριά τυφλή, άκούουθώντας τηνάνθρωπολημμούρα, ήρθε και κείνη να ιδή με τά ζένα μάτια.

ΕΝΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Τό όνειρο

Τού J. J. Icherin

Μου πήρες το πρώτο βαθύ όνειρο της ψυχής μου. Όσες ολιζέρες προστά σου γονατισμένη ή ψυχρή μου, θα σου λέη το μυστικό της πόνο. Μου πήρες άπ' τα χείλη τη ζωή μου. Μ' αφάνισες τη σκέψη μου. Και μένω έτσι τώρα σαν χαμένος... χαμένος στον κόσμο του έρωτά σου. Τό πρώτο βαθύ όνειρο της ψυχής μου, έσύ, έσύ τ'αίς κλέφης. Κανείς δε μάς είδε τότε. Μονο τ' άστέρια μάς κυτούσαν γελαστά και τ' άρώματα των λουλουδιών χυμένα τριγύρω, σπονδαίαν τό μαγικό τραγούδι τών πρώτων μας έρωτών. Ήσουν έσύ κι' έγώ. Γύρω μιά υπέρτατη κι' άπόλυτη γαλήνη, μιά άκρα σιωπή... Σολαιάν τα χείλη' μόνο τα μάτια μας μιλούσαν. Και χτυπούσαν οί καρδιές... Μά τώρα! Τόναίρο, τό πρώτο έκεινο βαθύ όνειρο της ψυχής μου, έσύ, μου έσύ, τό ξέρεεις, τό κρατείς. Κι' έγώ τό κλάω και τό θρηνώ, μ' αυτά τά λόγια που σου γράφο, φραία ψυχή του πρώτου έρωτά μου.

***

Σ' έκεινιν που είνε στον παράδεισο

Είρα Γοδ

Ήσουν τό πάν για μένα, φραία μου μικρούλα, τό πάν. Έσύ μόνο μπορούσες να γλυκάνης, να μεθύσης την ψυχή μου. Έσύ! Ήσουν ένα νησάκι καταράσινο στη θάλασσα, ό! φραία μου, ό! γλυκειά μου, ήσουν μιά παρηλιά άστειροίτη, μιά δροσερή λιγνή... Ήσουν ένας ναός τριγυρισμένος με γιοιάντες από φρούτα κι' από λουλούδια μαγικά... Και όλ' αυτά ήσουν έσύ! έσύ! φραία, γλυκειά μου... Και όλ' αυτά ήταν για μένα, για μένα άγαπημένη μου μικρούλα. Α! Μά ήταν ένα όνειρο, τόσο λαμπρό... τόσο πολύ λαμπρό, που, άλλοίμονο! δεν μπορούσε να ζήση για πολύ! Ήταν μιά ελπίδα φωτεινή, που δεν ήταν γραφό να ζήση για πολύ! Έλαψε μιά στιγμή και γάηξε... και γάηξε για πάντα. Από τά βήθη του μέλλοντος μου μιά ζωνική άνοιξη να φωνάζη: «Ευτυχός! Προζώρισι! Βαδίζε». Μά έγώ στο παρελθόν, (ό! τι μαύρη, τι σοτεινή, τι άβυσσος...) άγρηνο πάντα τό μυαλό μου να πλανιέται, έτσι βουβό, άζήνητο, έμμηδενισμένο!

***

Γιατί, για μένα, άλλοίμονο! άλλοίμονο! Ή λαυτάδα του βίου μου έχει σβήσει, έχει σβήσει άγαπημένη! ... Ποτέ πιά! Ποτέ πιά! (Νά οι λέξεις, οι δυό αυτές λέξεις που ή ζωή θάλασσα εβράζει κάθε μέρα στην άμμουδιά της...) ... Ποτέ πιά! ποτέ πιά δεν ή' άνθιση τό δέντρο που αφανισμένο σομαίσθηκε άπ' τόν κεράνο... ... Ποτέ πιά! δεν θα έγερω ή ό πληγωμένος ό αέτος...

***

Και όλες μου οι ήμέρες πegoνδνε έστατιζές, και όλα μου τά όνειρα γεμίζουν άπ' τη σκέψη τη δική σου, τη δική σου άγαπημένη. Όλος ό νοός μου, όλη ή συλλογή μου σφενεται έκει πέρα, προς τά σσοτεινά βασίλεια που λάμπουν τά δυό σου μάτια... έκει πέρα που φέγγουν άόμα τα ίχνη των βημάτων σου που πέρασες, τραβώντας ποίος ξέροι για ποίος αιδέριους χορούς... ποίος ξέροι για ποία ποτάμια που οδηγούν στην αιωνιότητα!

Μετάφρ. Τάκη Λιακέα

Μου πήρες το πρώτο βαθύ όνειρο της ψυχής μου. Όσες ολιζέρες προστά σου γονατισμένη ή ψυχρή μου, θα σου λέη το μυστικό της πόνο. Μου πήρες άπ' τα χείλη τη ζωή μου. Μ' αφάνισες τη σκέψη μου. Και μένω έτσι τώρα σαν χαμένος... χαμένος στον κόσμο του έρωτά σου. Τό πρώτο βαθύ όνειρο της ψυχής μου, έσύ, έσύ τ'αίς κλέφης. Κανείς δε μάς είδε τότε. Μονο τ' άστέρια μάς κυτούσαν γελαστά και τ' άρώματα των λουλουδιών χυμένα τριγύρω, σπονδαίαν τό μαγικό τραγούδι τών πρώτων μας έρωτών. Ήσουν έσύ κι' έγώ. Γύρω μιά υπέρτατη κι' άπόλυτη γαλήνη, μιά άκρα σιωπή... Σολαιάν τα χείλη' μόνο τα μάτια μας μιλούσαν. Και χτυπούσαν οί καρδιές... Μά τώρα! Τόναίρο, τό πρώτο έκεινο βαθύ όνειρο της ψυχής μου, έσύ, μου έσύ, τό ξέρεεις, τό κρατείς. Κι' έγώ τό κλάω και τό θρηνώ, μ' αυτά τά λόγια που σου γράφο, φραία ψυχή του πρώτου έρωτά μου.

Η ΑΔΙΑΚΡΙΣΙΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΠΟΤΕ ΠΡΩΤΟΦΟΡΕΘΗΚΕ ΤΟ ΝΥΧΤΙΚΟ

Άπ' τό νυχτικό ως τη πιτζάμα. — Στην εποχή του Λουδοβίκου 14ου. — Τό νυχτικό της δίδος Μοπαναίε. — Ή γύμνια τις άρες του ύπνου. — Ο ποιητής Μπενσαράντ και τό φιλοδώρημα του Βασιλέως. — Τό κόλλο μιάς συζύγου. — Πώς έφράφτηκε... ένα άντρόγυνο! — Τά νυχτικά των Άβυσσηνών κ.τ.λ. κ.τ.λ.

Οί άκολουθούντες πιστώς την μόδα στην εποχή μας έγκατέλειψαν τό πατροπαράδοτο νυχτικό κι' έφρόσαν τη πιτζάμα. Πόσο όμως άπο αυτούς γνωρίζουν ότι τό νυχτικό έχει ολόκληρη ιστορία και ότι από τριών άζομη αιώνων ήτο έντελώς άγνωστο;

***

Χρήσις ταχτιζή του νυχτικού άρχισε να γίνεται για πρώτη φορά έπι Λουδοβίκου του 14ου στον 17ον αιώνα. Ο μοναδικός ήθογράφος της περιόδου αυτής, ό δούξ του Σαιν Σμιόν, άφηγείται, ότι ό Λουδοβίκος 14ος, άσθενών και μένων κλινής, κατά τά τελευταία χρόνια της ζωής του αναπαύονταν στο ζοεβράτι του «φροφόντας νυχτικό. Κάθε πρωί δε στις όγχοι, συμπληρώνει, τοί τό άλλαζεν ό πρώτος γιατρός του και ό πρώτος του χειρουργός γιατί ίδρωσεν». Για να μάς σημειώση ιδιαίτερος τό γεγονός ό χειρουργός αυτός σημαίνει πως τό νυχτικό μόλις είχε φρεσθή τότε. Πρώ της εποχής αυτής οί άνδρωποι έκομούντο γυμνοί. Τό γεγονός αυτό τό άρετά άξιοσημείωτο, άποδεικνύεται και από τά παρακάτω λόγια του Μολιέρου. Μιλάει ένα πρόσσο μιάς κομοδιάς του και λέγει: «Φείθε μου, έκεινο που μπορώ να σας πώ είνε ότι βρήσσο τόν γάμο καί τό άποχρυσιστό. Πώς μπορεί και να σφεσθή κανείς άπλως, ότι θα ζουπάται μ' έναν άνδρωπο άπόγγυνο; Ο Σαρρόν, ό περίφημος γάλλος αυτωικός ποιητής, έγραψε τό άκόλουθο ποίημα στην πρώην γυναίκα του ή όποία τόν εχώρισε για να πάρη άλλον.

Τη στιγμή αυτή που βροίκομαι ξεκλιωμένη πάνω στο ζοεβράτι σου χωρίς φροέματα και ποί άναπνεύς τά μέλη σου τά γοδρά άνάμεσα στα σεντόνια, έγώ ό ερωμος κι' ό φτωχος βροίκομαι μοναχός στην κλίτη μου την όρη και τόσο ζαηρωή και ό σέσπρωμο γυμνός έρωμα...

Τό ποίημα αυτό ύποτίθεται ότι έφρογή καί τό 1650. Άλλά άς είμαστε και δίκατοι. Δεν έκομούντο όλοι γυμνοί κατά τόν 17ον αιώνα.

Έπι παραδείγματι ή περίφημος ποιητρίσσα, Μοπανσιέ, ή έπιλεγόμενη Μεγάλη Λεσποινίς, ήθελε να φορη άλλο ύποκάμισο την ήμερα και άλλο την νύχτα.

Επειδή όμως τό ήμιοφραζίο της ήταν πολύ φτωχό, έπλεναν την νύχτα τό ύποκάμισο της ήμερας και την ήμερα τό ύποκάμισο της νύχτας!

Και προβάλλεται εύλογο τό ερώτημα: Ως τότε οί άνδρωποι κομούντοσαν γυμνοί; Από τά βιβλία των χρονικογράφων και των άλλων συγγραφέων. προκρίπτε ότι τό νυχτικό είναι εφεύρεσις του 15ου αιώνας. Δεν τό εφεροσαν όμως άρχικώς παρά έλάχιστοι ευγενείς και εύποροι έμποροι. Τούτο άποδεικνύεται και από διάφορα βιβλία της εποχής της Άναγεννήσεως. Ο Γκρυόιμ Μπουσιέ αφηγείται σχετικώς ένα φραίο έπεισόδιο! «Ένας γιατρός, λέγει, έγκατέλειπε κάθε βράδι την συζυγικήν κλίτην για να πάη να συναντήση την ζαμαριέραν του, ή όποία ήταν φίλη του. Ή γυναίκα του όταν έπρηε τό πράγμα μωροιδιό, τόν ύποχρεώσε να φρεσθή νυχτικό, εφρόσε δε και ή ίδια. Τη νύχτα... έφραβε τό ποικάμισο του άνδρός της με τό δικό της, για να μη μπορη να τό σάση ό σάπυτος άκούρος της.

Σ' ένα βιβλίο βγαλμένο στη Χάγη στα 1728 ύπάρχει ή έξης παράγραφος.

«Υπάρχουν χώρες που κομούνται οί άνδρωποι με ποικάμισο, ύπάρχουν όμως και χώρες που οί άνδρωποι κομούνται γυμνοί.

Ο Πολωνός εύπατοίδης Παζέξ, συγγραφέης περιεργότατον άπομνημονευμάτων, ό όποιος έλαβε μέρος σε μιά έστρατεία κατά των Σουηδών κατά τό δεύτερο ήμισο του 17ου αιώνας, διηγείται τά έξης: Μου συνέβη να βρισκομαι στη Δανία και να φιλοξενηθώ από τους κατοίκους του τόπου. Είδα εκεί με έκκλησή μου, τις γυναίκες να κομούνται γυμνές, άζομη και ένώπιον των ξένων! Άντιθέτως στην πατρίδα του λέγει, ούτε εις τόν άνδρα της μιά γυναίκα δεν παρουσιάζοταν έτσι.

Υστερα από αυτά δεν θα έκπλαγη κανείς, μαθαίνοντας ότι στην Άβυσσηνία χώρον των πρωτογενών και θεων ό άνδρας και ή γυναίκα μέχρι χθές άκόμη έκομούντο με τό ίδιο νυχτικό. Έβραζε δηλ. ό καθένας τους από ένα μανίσι! Φυσικά τά νυχτικά αυτά των Άβυσσηνών θα ήσαν πολύ εύρύχωρα.

Αυτή είναι έν τέλει ή ιστορία του νυχτικού, του όποιου ή χρησίμη άρχισε να γενικεύεται από τό 18ου αιώνας.